

УДК 378.147

Т. М. Лебединець, І. В. Гуляєва, Л. В. Мироненко
УПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

© Лебединець Т. М., 2018
<https://orcid.org/0000-0002-8552-3358>
© Гуляєва І. В., 2018
<https://orcid.org/0000-0001-6497-2077>
© Мироненко Л. В., 2018
<https://orcid.org/0000-0002-6467-7868>
<http://doi.org/10.5281/zenodo.1226875>

У статті висвітлено актуальність упровадження інтерактивних методів в освітній процес, розглянуто суть та особливості інтерактивного навчання як співнавчання, взаємонавчання, діалогове навчання, де і студент, і викладач є рівноправними суб'єктами навчання. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури встановлено, що інтерактивні методи набули всебічного висвітлення. Обґрунтовано важливість використання інтерактивних технологій в освітньому процесі, які спрямовані на створення суб'єктно-об'єктних відносин між студентами та викладачем, залучення їх до активного комунікативного взаємодіяння, встановлення атмосфери довіри, взаємоповаги та відповідальності. Розглянуто інтерактивні методи, які можна застосувати на академічній лекції та семінарському занятті у ВНЗ, зокрема: лекція-прес-конференція, метод дискусії, лекція-візуалізація, семінар-бесіда, семінар-конференція, семінар-дискусія, проблемний семінар, семінар-навчально-рольова гра, семінар-дослідження. З'ясовано значення застосування в педагогічному процесі технології інтерактивного навчання: використання інтерактивних методів – не є самоціллю, це лише засіб, щоб досягти тієї атмосфери в групі, що найкраще сприяє духу співробітництва, взаєморозуміння, доброзичливості. Надано рекомендації щодо впровадження на лекційних і семінарських заняттях у ВНЗ інтерактивних технологій. Розглянуто інтерактивні методи, які можна застосувати на академічній лекції та семінарському занятті у ВНЗ. Визначено необхідність подальшого дослідження реалізації інтерактивного навчання на сучасному етапі.

Ключові слова: інтерактивне навчання, інтерактивні методи, активізація навчально-пізнавальної діяльності.

Лебединець Т. М., Гуляєва І. В., Мироненко Л. В. Использование интерактивных методов обучения в высших учебных заведениях

В статье освещены актуальность внедрения интерактивных методов в образовательный процесс, рассмотрены сущность и особенности интерактивного обучения как сообучение, взаимообучение, диалоговое обучение, где и студент, и преподаватель являются равноправными субъектами обучения. На основе анализа психолого-педагогической литературы установлено, что интерактивные методы получили всестороннее

рассмотрение. Обоснована важность использования интерактивных технологий в образовательном процессе, которые направлены на создание субъектно-объектных отношений между студентами и преподавателем, привлечение их к активному коммуникативному взаимодействию, установление атмосферы доверия, взаимоуважения и ответственности. Рассмотрены интерактивные методы, которые можно применить на академической лекции и семинарском занятии в вузе, в частности: лекция-пресс-конференция, метод дискуссии, лекция-визуализация, семинар-беседа, семинар-конференция, семинар-дискуссия, проблемный семинар, семинар-учебно-ролевая игра, семинар-исследование. Выяснено значение применения в педагогическом процессе технологии интерактивного обучения. Даны рекомендации по внедрению на лекционных и семинарских занятиях в вузе интерактивных технологий. Определена необходимость дальнейшего исследования реализации интерактивного обучения на современном этапе.

Ключевые слова: интерактивное обучение, интерактивные методы, активизация учебно-познавательной деятельности.

Lebedynets T. M., Huliaieva I. V., Myronenko L. V. Using interactive teaching methods in higher education institutions

The article deals with the urgency of implementing interactive methods in the educational process, the essence and features of interactive learning such as coeducation, mutual learning, learning in dialogue, where a student and a teacher are equal subjects of study. Based on the analysis of psychological and pedagogical literature it is found that interactive methods are acquired comprehensive coverage. The importance of interactive technologies in the educational process is proved. Interactive methods, such as lecture-press conference, discussion method, lecture-visualization, seminar-discussion, seminar-conference, seminar-discussion, problem seminar, seminar-educational-role-playing game, seminar-research, are considered to be applied to academic lectures and seminars at universities. The significance of the application of interactive learning in the pedagogical process has been determined: the use of interactive methods is a means to reach the atmosphere in a group that best favours the spirit of cooperation, mutual understanding and benevolence. The most productive are technologies aimed at creating subject-object relations between students and the teacher, involving them in active communicative interaction. Recommendations for introduction of interactive technologies at lectures and seminars in higher educational institutions are given: in the course of interactive learning to admit that students are not an object but a subject of study, they feel themselves as active participants of events and their education and development; this, in turn, provides internal motivation for learning that contributes to its effectiveness, it is necessary to involve all participants in the educational process as required by the content of interactive learning itself, which in turn contributes to the development of socially important skills in the team, interaction, discussion. It is noted that it is essential for the teacher to start with the gradual use of interactive methods if the teacher or students are not familiar with them yet. Both the teacher and the student

need to get used to them and get some experience in their use. If the use of interactive methods in a particular group leads to other results – the teacher should review the strategy and carefully approach the use of similar methods. The necessity of further research on the implementation of interactive learning at the present stage is determined.

Key words: *interactive teaching, interactive methods, activation of teaching and learning activities.*

Постановка проблеми. Одним із вирішальних стратегічних завдань на етапі модернізації вищої освіти України є підвищення доступності конкурентоспроможної якісної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки; забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, потребами на основі навчання протягом життя, забезпечення якісної підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик і впровадження інноваційних технологій навчання у ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню інноваційних технологій присвячено праці зарубіжних учених, педагогів таких, як: М. Вульман, С. Ведемейер, Г. Веллінгтон, М. Кларк, П. Мітчел, Ф. Персиваль, Р. Томас, С. Сполдінг.

Всесвітнього висвітлення питання інноваційних технологій набули праці українських науковців і педагогів: В. Гузеєва, О. Пометун, Л. Пироженко, А. Фасолі, Н. Ковальчук, К. Баханової, К. Суворова, М. Кларіна.

У дослідженнях І. Богданової, В. Боднара, О. Гохберг, О. Євдокимова, І. Козловської, С. Сидоренка, В. Артикуци, Л. Волкової, Т. Дуткевич, Г. П'ятакової також розглядались інноваційні технології в організації освітнього процесу у вищих навчальних закладах. Обґрунтування доцільності упровадження технологій інтерактивного навчання для посилення ефективності освітнього процесу відображено у публікаціях С. Стельмаха, Ю. Гущина, Д. Губар, Т. Непомнящої, Д. Остапчука, Н. Мирончука, О. Власенко.

Незважаючи на домінування наукових досліджень у напрямку інтерактивного навчання, актуальним залишається завдання впровадження у ВНЗ розробок лекційних і семінарських занять, побудованих на засадах інтерактивної взаємодії учасників навчального процесу.

Мета статті – розглянути інтерактивні методи навчання, аргументувати ефективність їх застосування на лекціях і семінарах у вищих навчальних закладах.

Виклад основної частини. В основі всіх інноваційних освітніх технологій, насамперед, покладено методи інтерактивного та активного навчання. Розглянемо інтерактивне навчання. По-перше, це така організація освітнього процесу, що спрямовується на активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів завдяки використанню як психологічних, так і педагогічних прийомів. У зв'язку з цим серед традиційних форм і методів навчання у педагогіці найчастіше використовуються інтерактивні методи. Це пояснюється саме тим, що таке навчання підвищує пізнавальну активність студентів. По-друге, інтерактивне навчання (від англ. *inter* – взаємний, *act* – діяти) – це особлива форма організації пізнавальної діяльності, що має за мету створення комфортних умов навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну здатність, засіб упровадження нових освітніх технологій. По-третє, інтерактивне навчання – це співнавчання, взаємонавчання, навчання, занурене у спілкування, діалогове навчання, де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, які розуміють, що вони роблять, рефлексують із приводу знань, умінь і засобів реалізації.

Найбільш продуктивними є технології, які спрямовані на створення суб'єктно-об'єктних відносин між студентами та викладачем, залучення їх до активного комунікативного взаємодіяння, встановлення атмосфери довіри, взаємоповаги та відповідальності.

Інтерактивні технології у вищій школі слід застосовувати не лише на практичних заняттях, але й на лекціях і семінарських заняттях. Це, насамперед, дозволяє перетворити студента з об'єкта навчаючого впливу на суб'єкта, який є учасником активного творчого процесу, що, в свою чергу, забезпечить сприятливі психологічні умови для спільної праці викладачів та студентів і стимулюватиме пізнавальну активність на заняттях та в позанавчальній діяльності.

Розглянемо інтерактивні методи, що найчастіше впроваджуються на різних етапах проведення лекції, семінарських занять і які допоможуть викладачеві підвищити якість освітнього процесу шляхом активного залучення студентів до навчання.

Лекція-прес-конференція. За допомогою заняття-прес-конференції педагог зможе створити модель аудиторії слухачів – її установок, можливостей, очікувань. Заняття-прес-конференція спрямована на привернення уваги слухачів до основних моментів змісту навчального предмета, уявлень викладача про ступінь засвоєння матеріалу, систематизацію знань студентів.

На початку лекції-прес-конференції лектор зазначає тему заняття і пропонує студентам сформулювати запитання за темою у письмовій формі. Після цього лектор протягом кількох хвилин аналізує і надає змістовні відповіді, які мають бути сформовані в складний текст [1, с. 19].

З метою активізації студентів при викладанні лекційного матеріалу у вищій школі використовують лекцію із заздалегідь запланованими помилками. Кількість запланованих помилок залежить від специфіки навчального матеріалу, дидактичних і виховних цілей лекції, рівня підготовленості студентів [1, с. 18].

Ця форма проведення лекції розвиває у студентів уміння швидко аналізувати професійні ситуації, виступати в ролі опонентів, експертів, рецензентів, виокремлювати неправильну або неточну інформацію.

Лекція з запланованими помилками дає можливість викладачеві своєчасно оцінити і виявити, на якому рівні підготовки перебувають студенти. Студент же зможе перевірити ступінь власної обізнаності в матеріалі. За допомогою системи помилок педагог зможе визначити недоліки, а аналізуючи їх у процесі обговорення зі студентами, отримати уявлення про структуру навчального матеріалу й труднощі оволодіння ним.

Наступним інтерактивним методом навчання, який можна використовувати на лекціях і семінарських заняттях, є метод дискусії. Так, дискусія дає право погоджувати різні позиції, залучати певну кількість інформації, що не може бути представлена однією людиною. Завдяки цьому учасники в міру накопичення досвіду обговорень набувають багато корисного в будь-якій сфері діяльності: виділяти та пояснювати свою позицію і сприймати іншу; підкорятися загальноприйнятим правилам і виробляти способи саморегуляції і адекватної самооцінки.

Проблемна лекція. Викладач на початку і в процесі викладу навчального матеріалу створює проблемні ситуації і залучає студентів до їх аналізу. Розглядаючи протиріччя, закладені у проблемних ситуаціях, студенти

самостійно повинні прийти висновків, які викладач повинен викласти як новий матеріал.

Фахівці зазначають, що проблемна лекція сприяє наближенню пізнавальної діяльності студента до пошукової, дослідницької діяльності. У цьому велике значення має мислення студента, його особистісне ставлення до матеріалу, який засвоюється. Лекція стає проблемною в тому випадку, якщо в ній реалізується принцип проблемності [1, с. 16].

Лекція-візуалізація. Цей вид лекції є результатом нового використання принципу наочності. У процесі лекції передача викладачем інформації студентам супроводжується показом різних малюнків, опорних конспектів, структурно-логічних схем, діаграм за допомогою ТЗН (слайди, дисплеї, відеозаписи, інтерактивна дошка). Лекція-візуалізація вчить перетворювати усну та письмову інформацію у візуальну форму, формує професійне мислення студентів за рахунок систематизації та виділення найбільш значущих, суттєвих елементів у змісті навчання [2, с. 33].

Лекція з аналізом конкретних ситуацій. Саме під час такої лекції для обговорення викладач ставить не питання, а виносить на розгляд конкретну ситуацію. Студенти обговорюють і аналізують мікроситуації всією аудиторією. Педагог намагається активізувати їх участь в обговоренні окремими питаннями, спрямованими до окремих студентів, подає різні думки, щоб розпочати дискусію. Потім, спираючись на правильні висловлювання й аналізуючи неправильні, викладач ненав'язливо, але переконливо допомагає студентам зробити висновки або узагальнення.

Семінар-бесіда. Метод використовується для узагальнення вивченого матеріалу. Викладач ставить перед аудиторією питання, відповідають бажуючі, а викладач коментує. Отже, матеріал контролюється викладачем і актуалізується студентами.

Семінар-конференція. Студенти готують доповіді, підготовлені матеріали обговорюються всіма учасниками під керуванням викладача. Це одна з найпоширеніших форм семінару, який доцільно будувати у професійному навчанні, виходячи з контексту досліджуваної спеціальності, пов'язуючи теорію з практикою роботи фахівця.

Семінар-дискусія. Семінар проходить у формі наукової дискусії. Студенти самостійно готують матеріали до семінару й активно беруть участь

в обговоренні. Необхідно звернути увагу на те, щоб були різноманітними першоджерела, подавались різні точки зору на проблему, а дискусія спрямовувалася завжди викладачем.

Проблемний семінар. Особливістю проблемного семінару є поєднання «мозкового штурму» і «творчої дискусії», індивідуальної та групової роботи як на етапі підготовки, так і під час його проведення. Основою проблемного семінару є створення проблемної ситуації.

Семінар-навчально-рольова гра. Щоб упровадити гру, заздалегідь готуються питання для обговорення (приблизно 2–3) та критерії оцінювання виступів. Залежно від характеру матеріалу студенти об'єднуються в 2 або 3 групи. У кожній групі розподіляються ролі: організатор, основний доповідач (теоретик), співдоповідач (практик), критик (можна двох), дефініст (тлумач слів), оформлювач (організатор наочності, демонстрацій). Обираються експерти (3 студенти). Завершується семінар підбиттям підсумків. Викладач узагальнює матеріал, а студенти роблять відповідні записи (тези) [2, с. 51].

Семінар-дослідження. Метод присвячений дослідженню проблеми, що не отримала всебічного висвітлення в літературі і разом з тим має велике значення для професійної діяльності студентів. Технологія проведення такого семінару може бути різноманітною, залежно від того, який метод закладений у його основу: семінар з підготовкою та заслуховуванням рефератів з актуальних проблем теорії та практики та подальшим їх обговоренням; семінар методом організаційно-діяльничої гри; семінар методом «мозкового штурму». Семінар-дослідження доцільно упроваджувати, якщо студенти достатньо підготовлені до вирішення проблем [2, с. 52].

Забезпечення сприятливої атмосфери під час проведення лекційних і семінарських занять є можливим за умови дотримання певних правил: по-перше, чітко й доступно формулюється власна точка зору, з намаганням донести її до слухача; по-друге, необхідно уникати поспішних висновків; по-третє, діалог потрібно вести коректно, вислуховуючи співрозмовника до кінця та зацікавлюючи його власною точкою зору, знаходячи при цьому раціональне зерно в іншій думці, і, як результат, – приходимо до спільної думки, яку захищаємо перед усією аудиторією.

Отже, інтерактивні методи вимагають певної зміни життя студентської групи. Але необхідно починати з поступового використання інтерактивних

методів, якщо викладач або студенти з ними ще не знайомі. Як педагогу, так і студенту необхідно звикнути до них і отримати певний досвід їх використання. Протягом навчального року варто підготувати декілька інтерактивних занять, ніж проводити часто наспіх підготовлені.

Без доброзичливої атмосфери в колективі неможливо застосовувати інтерактивне навчання, тому потрібно, перш за все, створити її і постійно підтримувати.

Використання інтерактивних методів – не є самоціллю. Це лише засіб, щоб досягти тієї атмосфери в групі, що найкраще сприяє духу співробітництва, взаєморозуміння, доброзичливості. Якщо застосування інтерактивних методів у конкретній групі веде до інших результатів – слід переглянути стратегію та обережно підійти до використання подібних методів. Можливо, варто обговорити цю ситуацію із студентами або з колегами.

Потрібно залучати до роботи усіх учасників освітнього процесу, як цього вимагає сам зміст інтерактивного навчання, а це, в свою чергу, сприяє виробленню соціально важливих навичок роботи в колективі, взаємодії, дискусії, обговорення.

Слід обов'язково під час інтерактивного навчання враховувати й те, що студенти є не об'єктом, а суб'єктом навчання, вони відчують себе активними учасниками подій і власної освіти та розвитку; це, в свою чергу, забезпечує внутрішню мотивацію навчання, що сприяє його ефективності.

Таким чином, для забезпечення якісної підготовки спеціалістів, особистісного розвитку студентів доцільним є впровадження на лекційних і семінарських заняттях у ВНЗ інтерактивних технологій. Застосування в педагогічному процесі технології інтерактивного навчання надає можливості залучити студентів до взаємодії, діалогу, підвищити рівень їхньої пізнавальної діяльності, створити комфортні умови навчання.

Подальшого дослідження потребує реалізація інтерактивного навчання на сучасному етапі, оскільки, на нашу думку, його методично-дидактичний потенціал використовується недостатньо повно для підвищення ефективності навчання студентів вищих навчальних закладів.

Література

1. Кайдалова Л. Г. Лекція: класифікація та структура : метод. рек. для викладачів, студентів, магістрантів та аспірантів / Л. Г. Кайдалова – Х. : НФаУ, 2014. – 40 с.

2. Мухина Т. Г. Активные и интерактивные образовательные технологии (формы проведения занятий) в высшей школе : учебное пособие / Т. Г. Мухина. – Н. Новгород : ННГАСУ, 2013. – 97 с.

3. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання : теорія, практика, досвід : [наук.-метод. посіб. для вчителів загальноосвітніх середніх шкіл, методистів, студ. і викл. вищ. пед. навч. закл.] / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко – К. : Видавництво А.С.К., 2002. – 135 с.